EROE TJAKRA.

Uit het verslag van den heer J. A. B. Wiselius over de zoogenaamde profetieën van Djâjâ-Bâjâ op blz. 172 volg. van dit deel is bovenstaande naam bekend als die van een' priestervorst, die eenmaal — de tijd wordt verschillend opgegeven ¹ — over Java heerschen en het tót een' ongekenden trap van welvaart en grootheid voeren zou.

De beschouwingen van den schrijver over den oorsprong en aard van die voorspelling zouden wellicht eenigszins anders uitgevallen zijn, indien hij bedacht was geweest op de, toch genoegzaam bekende omstandigheid, dat dezelfde naam — schoon bij Europeesche schrijvers op verschillende wijzen geschreven en verklaard ² — gevoerd is door den opstandeling Dipå Negårå, die hem tegelijk met den titel van Sultan aannam.

Hij zou dit zelfs uit de best mogelijke bron geweten hebben, zoo hij de plaats uit het „pegoe-handschrift over den opstand van 1825—30“, in zijne aantekening (27) op blz. 213 aangehaald, beter begrepen had ³. Dat handschrift toch was — zoo als mij toevallig bekend is — een getrouw afschrift van 't eigenhandig verhaal van Dipå Nigårå zelf, die echter, van zich zelf steeds in den derden persoon, onder verschillende omschrijvingen, sprekend, zich daar ter plaatse (Zang XXIII,

¹ Volgens twee lezingen, door den heer Wiselius medegedeeld, in 't Jav. jaar 1800 (= A. D. 1871—72) of 1901 (= A. D. 1969—70); in een ander handschrift, dat ik onder de oogen gehad heb, was het A. J. 1700 (= A. D. 1774—75).

² Zie o. a. Hageman, *Oorlog op Java*, blz. 126, en de aldaar aangehaalde schrijvers. Een daarvan, Roorda v. Eysinga (*Indië*, III, st. 2, blz. 208), heeft Chayroe Tjokro, maar de e (E) van 't eerste woord eenigszins beschadigd; en vandaar bij Hageman: Chayrof Tjokro!

³ De billijkheid vordert, hierbij niet onvermeld te laten, dat de heer W. slechts een paar bladen uit het midden van dat handschrift onder de oogen gehad heeft.

vs. 33; want dat het in dichtmaat is, behoeft wel nauwelijks gezegd) noemt *sang moerti-ning joeda*, d. i. letterlijk: „het lichaam“ (of de incarnatie; wij zouden zeggen: de ziel) „van den oorlog“. Het is dus ook van zich zelf, dat D. N. daar verhaalt, hoe hij, door zijne aanhangers gedrongen om de vorstelijke waardigheid aan te nemen, zich ter rechter tijd een droom herinnerde, waarin hem geopenbaard was, dat hij over Java heerschen zou onder den naam van Sultan Abdoel Hamid Eroë (of beter Chairöe) Tjakra, Kabiroel-moe'min, Sajida, Panata Agama Djawa (Regelaar van den godsdienst op Java), Kalifatoel Rasoeloellah (Stedehouder van Gods Gezant).

Ten naaste bij woordelijk dezelfde namen en titels worden hem ook door zijn *patih*, Raden Abdoellah Adipati Danoe-redja, gegeven in een brief van 9 *Moeloed* 1756 (= 19 September 1828), in Roorda's *Javaansche brieven* op blz. 273 opgenomen. Hij heet daar Ingkang Sinoehoen Kangdjäng Soeltan Ngabdoel Kamid, Chèroe-tjakra, Kabiroelmoeminina, Kalifatoel Rasoeloellahi, Amëngkoe Boëwana, Sénapati Ingalaga Sabiloellah ing tanah Djawi, d. i. ongeveer: Z. M. (of letterlijk: de aangebedene of vereerde) de Sultan Abdoel Hamid (dienaar des Geloofden, d. i. Gods), Chairöe Tjakra, Opperste der geloovigen, Stedehouder van Gods Gezant, Beheerscher der Wereld, Aanvoerder in den Heiligen strijd. De naam Chairöe Tjakra zelf schijnt voor geene gezonde vertaling vatbaar. Het eerste deel, schoon in D. N.'s eigen handschrift, dat trouwens door verregaande slordigheid van spelling uitmunt, غيرو geschreven, is wel buiten twijfel het Arabische خَيْر *chair*, *chairöen* of *chairöe*, „goed“, zoowel bijvoegelijk als zelfstandig gebruikt, ook in den zin van „geluk“; want de verklaring van *èroe* (എറു) in de nieuwe uitgaaf van 't *Jav. Woordenboek* door

Kw. = *sosotyā* („juweel“) zal wel eene mislukte gissing zijn, als zooveel, wat in dat woordenboek als Kw. (Kawi) gemerkt is. Vandaar waarschijnlijk ook de verklaring van de samenstelling *èroe-tjakra* door „juweele(n) pijl“, die door den heer W. terecht verworpen wordt — of hij ze elders gevonden heeft, blijkt mij niet —; maar de zijne door „bekwame lans“ is al even weinig aannemelijk, al kunnen wij er geene betere voor geven. Trouwens zoo is het dikwijls met Javaansche namen, die uit

min of meer bekende woorden zijn samengesteld, waarvan echter de verbinding geen' gezonden zin schijnt op te leveren, en die men dan ook best doet niet tot elken prijs te willen verklaren.

De eenige ware beteekenis van den naam Eroe Tjakra is voor ons gelegen in de groote verwachtingen, die er door de voorspelling aan verbonden zijn. Bestonden die verwachtingen, bestond die voorspelling reeds, toen D. N. zich als Sultan E. T. opwierp? of moet men aannemen, zoo als de heer W. het voorstelt, dat hetgeen in die voorspelling op D. N. schijnt te doelen, eerst na zijn optreden, en met het oog daarop, is bijgevoegd? Wij voor ons achten het eerste nauwelijks twijfelachtig, al ware 't slechts, omdat de voorspellingen betrekkelijk E. T., inzonderheid in tijds- en plaatsbepaling, te gebrekkig op D. N. passen, om door een tijdgenoot te zijner gunste verzonnen te zijn. Dat hetzelfde gebrek van overeenstemming hem niet verhinderd heeft, van 't bestaande volksgeloof partij te trekken, om zich voor den beloofden Messias uit te geven, behoeft te minder te bevreemden, daar het zich zeer wel denken laat, dat hij met den juisten inhoud van Djaja-baja's voorspellingen niet nauwkeurig bekend was. Anders had hij zich wel uitdrukkelijk daarop beroepen, en wellicht nog meer aanleiding gevonden, om zich Tandjoeng Poetih te noemen; want wat nog van dezen te maken, als zijn opvolger E. T. reeds verschenen is?

Wat den onderstelden oorsprong en ouderdom dier voorspellingen in 't algemeen betreft, had nog vermelding verdiend, dat volgens Winter's *Jav. Zamenspraken*, I, 363, het boek *Djaja-baja*, bevattende „zinspelingen (*pralambang*) op de „onderscheiden rijken van Java“ (blz. 367), het eerst zou zijn opgesteld door een' tijdgenoot van dien vorst (blz. 372), met name Empoe Saloekeat, en later omgewerkt, eerst door Soenan Giri II, vervolgens door Pangeran Adilangoe van *Karta-soera*. Dat dan eene hybridische samenstelling als de naam E. T. wel niet anders dan van eene dier omwerkingen of van eene nog latere dagteekenen kan, spreekt wel van zelf. Hoe weinig waarde voor 't overige aan de aangehaalde opgaven te hechten zij, ze geven toch wel eenigen steun aan 't vermoeden, dat de voorspellingen, over 't geheel genomen, ouder zijn dan verre de meeste gebeurtenissen, waarop zij ondersteld worden te doelen, al mag er sedert hier en daar wat in gewijzigd of bijgevoegd zijn, om ze daarmede in overeenstemming te brengen. Inderdaad is die overeenstemming over 't algemeen ook nog

zoo zwak en onbeduidend, en de zin, of liever onzin, der „allegorieën” zoo onbestemd, dat men er al licht even goed elke andere geschiedenis als die van Java in zou kunnen terugvinden.

Van verdere aanmerkingen op de bijzonderheden der gegeven verklaringen, waartoe het anders niet aan stof ontbreken zou, meen ik mij te mogen onthouden. Alleen zou ik nog willen vragen, of in den naam *Oengkarang Bajoe* (blz. 188) wellicht eene mislezing of schrijffout schuilen kan voor *Karang-baja*, zoo als de zetel van het hier bedoelde rijk èn bij Raffles èn in een der mij bekende HSS. luidt. De door den heer W. bijgevoegde parenthesis „(Oengarang?)” zal wel berusten op de bij ons zoo algemeene wanspelling voor *Oengaran*, den waren inlandschen naam van den berg en het district in Samarang.

Leiden, 26 Febr. 1873.

A. B. COHEN STUART.